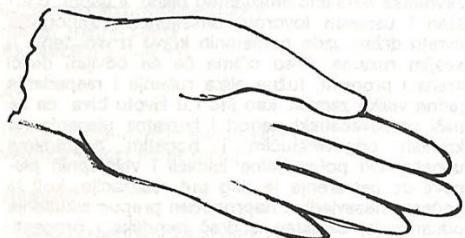

Iznajmljena junakinja i drugi pisac, a čitavo slovo spada na jednog jedinog preostalog pisca koji sve to bledo gleda kao bleša u nebesa. Prema tome, dejstvujmo brzo, efikasno i odlučno, stradalniku i zarobljeniku čudnovate kuće je preko i iznad svega potrebna dobra i sigurna

RUKA SPASA

a to je čvrsta i snažna ruka Petrinovića, koja se morala pojavit kad-tad ne bi li zavela red, postavila stvari na svoje mesto, ponekog dobro izdevetala, i spasila što se spasti dâ.

Kada sam se probudio, bilo je oko devet sati; ustajući i žureći ka kupatilu, nepažnjom sam udario glavom u poluotvorena vrata ormara, koja su morala biti zatvorena zaradivši, bez izrazite želje, poveću bolnu modricu. Pokušao sam, smatrujući da je posredi upozorenje, odgonetnuti tajanstvenu proručku, zapravo sam se pitalo nije li to nekakav znak poslan kao opomena da se nešto događa van domena moga znanja i poimanja, ali sam ipak na kraju zaključio da je u pitanju samoobmana, da je to najbezazleniji udarac u glavu i da nema nikakve veze s bilo čim. Prerano sam se porodavao, odveć preran. Posle obilnog doručka, u času dok sam dokončao preturao po nekim knjigama, shvatio sam da mi je nestala desna kućna papuča, što samo po sebi i nije tako onespokojavajuće, ako se ne uzme u obzir da je ni posle dvosatne detaljne pretrage stana nisam uspeo pronaći, kao da je u zemlju propala, i zanemari činjenica da zamalo nisam slomio nogu na poduži konopac koji se našao nasred predstoblja, kao da mu je tu mesto i kao da je korenom vezan za zemlju. Posle treće ocigledne opomene, vrag je odneo šalu, uspeo sam dokučiti u čemu je stvar: Pisarev je u nevolji. Nisam više gubio ni trenutka vremena, žurno sam se obukao i istračao na ulici, zboravljajući da pozdravim komšije (ljubazan po prirodi, na to sam ih navikao u cilju dobre saradnje), koje su zabeležili gledale moju vrtoglavu i vrtovratu jurnjavu i izbezumljeno lice čoveka koji pokušava spasti što se spasti dâ. U obližnjem svratištu mondenskog tipa, gde se skupljaju uglavnom poslovni ljudi i književnici, uspeo sam da angažujem nekolicinu sasvim odvažnih i hrabrih literata i uverim ih, uz nekoliko plaćenih pića, da su mi potrebni radi pružanja jačeg otpora, ako bude neophodno, i da se nađu usput u bilo kakvoj nevolji od pomoći. Trećačim korakom smo stigli do kuće, put do nje nalazim čak i u snu, koja u svojoj utrobi krije nesretnog Pisareva. Kad smo ušli, a sve je bilo otključano, imali smo šta i da vidimo. (Neki nisu gledali, nego su, koristeći nastalu gužvu, hitro spakovali u svoje torbe dragocene stvari, nekakve papire, knjige, posude, posteljinu i slično.) Pisarev je sklupčan ležao na podu, uvezenih ruku i nogu, mračnosmrknuta lica, i s povećom oteklinom na glavi. (Groničavo sam razmišljao: koja je ovo već po redu čvoruga i oteklina u ovom romanu? Tako malo parametnih glava, a tako puno čvoruga.) Bio sam krajnje efikasan, oslobođio sam zarobiljenog Pisareva, stavio mu malo alkohola na bolno mesto, a izvezvi ga na svež zrak, izjurio sam neželjene posetioca i dobro pozaključavao vrata. Vraćajući se, uspeo sam prodati kuću, nakon nekrom trgovcu nekretninama, za dosta malenu svotu novca, samo da skinem bedu s vrata, a ovaj opet, na licu mesta, nekom ljubitelju literature, koji je izjavio da namerava napraviti muzej i svakome pokazivati gde je živeo junak jednog romana, gde je jedan pisac pretučen od strane svog junaka i slične bestidle i sablasne stvari. Na odlasku smo Pisarev i ja ostavili čitavu gomilu radoznalaca, koja nas je pokušavala pratiti, i požurili u naš zajednički stan da bих mu mogao ukazati prekopotrebnu medicinsku pomoć.

Ono što se desilo nekoliko dana posle ovih događaja zaista me obradovalo; neko je uspeo zapaliti kuću u kojoj se nekada skrivojunak ne naslućujem ko bi to mogao biti, možda neko od vas, dragi, već iznervirani i na ivici strpljenja, čitaočki?, i ona je, kada su se pojavili vatrogasci pozvani od strane us-

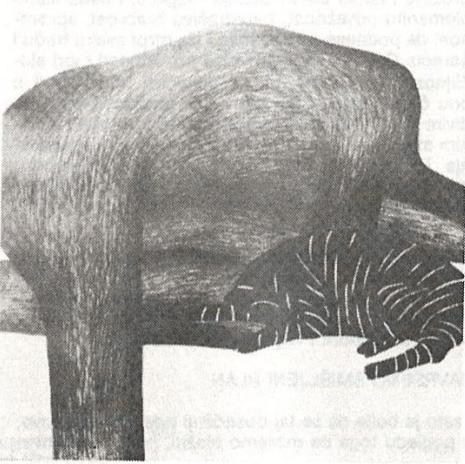
plahirenog prolaznika, već izgorela do temelja. Juna se više ne može vratiti u njeno okrile, sada je bez potrebnog utočišta, potpuno svestan iluduje potere koja ne prestaje (u meduvremenu preduzimam odlučne korake), a taj osećaj progonjenosti mora biti preovlađujući do te mere da ga psihički dotiču i natera na predaju.

To je zapravo sve, i tako nekako se otrplike završila ova nesretna avantura Pisareva, neveština opisana mojom netalentiranom rukom, uz nužno pristrasne dodatke i preuveličane događaje. Ako je, kojim slučajem, ispričanim nanesena uvreda čitaocima ili Pisarevu, neka mi oproste, počinjene materijalne i sve druge greške nisu posledica egoistične zlonamernosti, već neopreznog sagledavanja događajnog kroz štetnu prizmu subjektivnog. Nešto poput slutnje i predskazanja govori mi da je ova malena epizoda samo uvod u lavinu nesretnih događanja, kojom će biti zahvaćeni gotovo svi, zajedno s piscima. Ono što je tužni i poražavajući zaključak, i za čitaoce i za nemoćne pisce, jeste: nesumnjiva propast još jednog pokusa primoravanja junaka da dela po zakonima romanopisanja. Izgleda da postoje opštite pravilo koje preti da se izrodi u stanovitu i zakonomernu pojavu: SVAKI DOBAR JUNAK, DA BI SE POTPUNO OSTVARIO I AFIRMIŠAO, MORA ŠTO VIŠE ŠAMARATI SVOGA PISCA, A PO MOGUĆNOSTI I ČITAOCA.

Drugi, ali ovog puta mali, dodatak uz Prvu Pravu Glavu drugog pokušaja, ili Neki prijava trikovi junaka, a povodom napred izrečene konstatacije:

Naš junak je bio toliko bezobziran i nevaspitan da je dao oglasiti, u jednom uglednom književnom listu, kako on zapravo traži za junakom. Sve je bilo maskirano jer je objavljeno u obliku priče čiji se sadržaj svodi na traganje nekog pica za junakom. Priča je potpisana sa B. Gudelj, što je samo folirantska opseća. On nam prkosí neuhvatljivošću. Čuvaj se, iunačino!

(Nastavak sledi)

dobrović olja, jugoslavija

proza polja

zvezdani plašt

ivan lovrenović

Što je stariji, sve mu se teže govorи. Obuzima ga nekakva čudna, gotovo lagodna lijenosć jezika dok gleda oko sebe uspalevine besjednike, knjigoznance, učenjake kakvih je ova zemlja puna. Oči vide, uši čuju, I dosta, ima da se govorи! Govorio je i on, dobro i bogougodno i vatreno govorio. Ali davno. U onom nekom drugom životу, kad je sve bilo jednostavno: u jednoj ruci samrtni strah, u drugoj bliska nadba. Istopilo se i jedno i drugo, jedno u drugom, u cigli tren, za onih nekoliko svibanjskih dana, evo će baš trideset ravnih godina. Sve se istopilo, a ostalo samo da se živi. I to je ono: i braća tamo što se još uzdaju u kršćansku vojsku, kao što se i kralj Stipan uzdao, iovi ovdje preko mora, svi oni zamjerile samo to što se je živo. Što se ostalo. Zar se i to može? Zar se smije tako! – kvareći im se san i uznenimira savjest. Po njihovome, što je trebalo – skupiti se svi na vrh Vranduka, pa u vodu skakati? Sad bi se slavili kao mučenici, i mirna Bosna! Ali u njoj ni roda ni naroda, ni Svetog Reda ni krštena uha.

Kome govoriti? Najmanje ovom fra Mihovilu, njemu je sunce i more uz koje se rodio krv uspaljilo, mozak provodenilo i jezik razvezalo, a Tucima govoriti da bi ih trebalo istjerati, a živa Turčina očima nije vido. A kamoli Mehmeda u svoj njegovo slavi! Nema se što govoriti. Treba pustiti da se živi, kako može i kako mu je dano. Fra Jurju, s kojim se je srelo neki dan u Firenci, to je bilo jasno... .

Jedva je i s puno otezanja Zvizdović pristao da se vidi s Jurjem Dragišićem. Tri dana gužvala mu se njegova poruka po džepovima habita. Uručili su mu je prvo jutro po dolasku u Firencu. Bilo je to ljubazno pisamce, u kojemu mu slavni zemljak (Georgius Benignus Argentinensis, tako je bilo potpisano, a ispod toga prisno, kao za raspoznavanje: fra Jure, iz Srebrenice) izražavao svoje divljenje i poručuje kako bi bio nesretan da se i ovaj put mimođudi. Zvizdović nema pojma kad su se to oni već imali sresti, ali o tome i ne misli. Važno mu je samo kako da izbjegne taj susret kojemu ne vidi svrhe i koji ga uznemiruje. Zna on za Dragišića, došla je njegova slava i do Bosne, pogotovo neki mlađi braćari o njemu često govore. Pomalo Zvizdoviću i godi što se ta evropska glava tako zanima za njega. Ali, samo da mu je znati o čemu bi njih dvojica imali govoriti... A ne zove ga da se gledaju! Dragišić je učenjak, zna jezike stare i nove, piše teološke i filozofske rasprave, s gospodom se druži, svugdje je kao kod kuće od Italije do Engleske, ovdje u Firenci u najvišoj je časti, medicinskim knezovima učitelj je bio... Pokojni Lorenzo Veličanstveni držao ga je za najumniju i najčešćitljiju glavu u Italiji – tako mu, udvorno, govore samostanska čeljad do koje je došao glas da ga Dragišić traži, i a sam prior mu je, videći da nastoji izbjegići susret, u nekoliko navrata pompeznog naglasio kako bi to i za samostan bila čast, da njihovoga gosta traži i zove tako slavan i uman brat Svetoga Frane. Od svega toga Zvizdović se nelagodno osjeća i zazire: od te velike, a čini mu se nekako besposlene učenosti, od lagana jezika, gлатke latinštine, a najviše od gospodske lakoće i vještine u ponašanju. Viđao je on ponešto od toga i u Bosni, ali davno. Gledao je fiorentinske, mletačke, madarske poslanike i trgovce kako se ispod oka, ne hoteći priznati, dive na Bobovcu, u Sutisci, u Jajcu... Nije ni onda mnogo mario za sav taj zemaljski sjaj, ali za knjigu i kontemplaciju jest imao sklonosti. Onda je došao turski vihor, i Zvizdović je na svoje oči gledao kako se sve to ruši u prah, i vidio jač, strah i bježanju i pogibiju... I stao pred Mehmeda, osvojitelja. Jedini. Ne da gine kao junak, junaci su se uglavnom bili razb...

ježali, nego da spasi ono što se još moglo spasti. Na Milodražu, pred sultandom, jedan je fra Andeo umro, drugi se rodio. Umro u onom času kad je izlazio pred Mehmedom, rodio se kad je posao bio svršen. Koji je bio onaj što je govorio s Mehmedom, to ni Zvizdović ne zna. Samo zna da je s onim prvim potonuo čitav svijet, onaj koji ovdje još traje, a da je s onim drugim nastao novi, o kojemu ovaj ovdje ništa ne zna i ne može znati. Ali mu nije teško da ga mrzi, kao i fra Andela. Otada se Zvizdović prestao truditi da govoriti. Da svojim pravim mislima dadne život u riječima. Da izgovori neizgovorivo. Utoliko je postao jači, djetotvorniji. To je na njegova strašna moć nad ljudima, kojoj se sva krštena Bosna podložila, a zbog koje ga ovdje, u ovom svijetu, tako zaobilaze, kao kugu. Ali to je i njegova žed za ljudima, za koju niko ne zna.

I sad – ova lijepa duša, ovaj značac knjiga i jezikâ, ovaj dvorski učitelj što zove i poručuje da se nadu? Njegovi su bili patarenî, među najvidjenijima; Zvizdović je za patarene bio ognjeni jezik. (Eh, kako je to bilo davno, kad da i nije bilo!) On je gospodsko dijete, pobjegao s trgovcima u Dubrovnik; Zvizdović je ostao s onima koji nisu htjeli ili nisu imali kamo bježati. Bi li i on sad da pristaje na muku i moralizira kako je nedostojno s Turcima praviti sporazume, dok cijelo predzide kršćanstva radi na svetov stvari: Izgurni polumjeseca iz Europe? Ne znaju, ludi, da se Turčin nije zaustavio, i da ga ništa neće zaustaviti. Ne znaju da će ih potopiti kao more, i da je najvažnije naučiti biti potopljen a ne udaviti se...

Pogledao je često u Dragišićovo pismo, ne priznavajući da ga nešto iz njega mami, ne htijući ni razmišljati o tome. Sve se kao llijito: toliko je posla preda mnom, treba mi mirna i sabrana glava, i na ovom zboru, kao i na onom zadnjem, biću sam, i valjaće mi dobro paziti što će i kako će. A što ovaj može htjeti od mene, već da dangubim s njime. Da mi pametuje. I zar nema on ovdje takvih koliko mu drago, već našao mene? Možda i da se naruga, ko će ga znati?

Sve je teže fra Andelu dolaziti u ovu zemlju, ovaj grad. Volio je sva ta otelovljena snage, hrabrosti da se gradi čvrsto, široko i uvis, kao što mu je smetala luckasta lakomislenost i graja što ju je sretao po ulicama, oštrijama i po karnevalima, ali je znao da je to dovoje – jedno. Ta silna moć i ljepota kojoj nije vidio kraja, ponekad ni smisla, smučivala ga je od prvog dolaska. I to ne toliko u toku boravka, tada je uvijek bivalo prečeg posla i malo vremena. Ali kad bi se vratio u Bosnu, u samostan, znaće li mu usred kakvog običnog posla izbjegati pred oči neke sjajne i drage slike, koje nije mogao tačno odrediti niti zaustaviti, ali je znao da ih je rodilo ovo ovdje. Odgonio ih je od sebe kao napast, kao grijeh, ali je isto tako prisno iščekivao svaki njihov nailazak. Vidao ih je i u snovima, tada su bile nepodnošljivo jarke. Kad mu se najmanje nadao, noćas ga je stresao jedan takav, najčudniji do sada, ošamutovio do temelja, i Zvizdović se je jedva oporavio od njega, kao od kakva viđenja ili predskazanja koje nije umio odgnetnuti, samo mu se siline sjecajo. Bježješ pred nečim nepoznatim i strašnim iz nekakve blatne, hladne šumetine, odjedanput se našao usred vrta – mirisnog, osušnog. S granama su pjevale neke male ptice od suhogaza zlata, a nebo je bilo modro, okruglo i nisko da ga je raskriljenim rukama gotovo mogao dotaknuti. Najedanput se je sve to naglo i blago uždiglo kao oblak, a nebo se razmaznulo na daleko, i ispod svega toga oči su mu ugledale – grad. Čini mu se da sve pojedinosti prepoznaće. Tačno može odrediti što je otkuda došlo na ovo čudno mjesto: firentinski tornjevi, mostovi i kupola katedrale, bijela pročelja azijskih crkava, šadran i dvori Isabega Ishakovića iz fra Andelove rodne Vrbosne... Ali – sve to umnoženo, preinačeno i složeno u cjelinu grada kakav ljudske oči nisu vidjeli. Onda ga je po ramenu dotakla jedna ruka, i kad se je okrenuo, stajao je pred Mehmedom. Nije to bio onaj Mehmed s Milodraža – strog, ratnički jednostavan i ponešto iscrpljen, nego – zagonetno nasmiješen starac, bijele kose i njegovanih ruku. Ali, ipak – Mehmed Osvajač, glavom i bradom. Osvrnuo se, pogledom natjerao fra Andela da zaokruži po svemu ovome oko njih, učiniše to zajedno. Potom se zagleda u Zvizdovićeve oči, i dok mu je ovaj uzvraćao pogled, u rukama mu se stvori ogrtić kojim zagrnu fra Andela, i zakopča mu kopču ispod vrata. Iznenaden, fratar pogleda niza se: težak, nebeski modar plašt do zemlje, po njemu zvijezde od zlata. Dok podiže oči, starca nestade... Dugo je poslije toga, u mraku ćelije, budan, fra Andeo nesvesno opipava grubi redovnički pokrivač, krstio se i ponavlja molitvu protiv napasti...

Ni na javi ova tri dana nije bio pošteden od stvari neobičnih i uznemirujućih. Zvizdović se ni sad, kao ni dosad, ne bi mnogo udubljivao u beskrainje i znatljive razgovore medju fratrima, koji su se u ovim prilikama sakupljali sa svih strana svijeta. Ovaj put, međutim, u tim razgovorima se prečesto spominjalo jedno ime, i znali su biti previše ozbiljni a da ga se ne bi dotakli. Girolamo. To je ime koje Zvizdović suša kako braća u blagovaonici, po hodnicima i kojegdje izgovaraju – koji gnjevno, koji s odobravanjem, koji zamišljeno, ali svi s velikim značajem. Brat Girolamo Savonarola, prior samostana Sveti Marko... Raspitao se kod dvije-trojice domaćih starijih fratara, koji mu ili ne znađe, ili ne htjeđe ništa potanje objasniti. Samo mu jedan kazao – ako ga zanima, neka u nedjelju ode u crkvu Santa Maria del Fiore, tamo brat Girolamo propovijeda, pa neka čuje na svoje uši.

Izašao je fra Andeo iz Sveta Marije potresen i duboko zamišljen. Ne da ga je garavi, užagreni dominikanac mogao poremetiti gromovitošću, žestinom i onim neprirodnim sjajem u očima... Ne. Odavno Zvizdović, i sâm propovednik i govornik, ne mari za to, i ti mu načini izgledaju izvješćeni i nedostojni. (Ipak, u jednom času je gotovo podsmješljivo pomislio i na sebe: nije li, možda, i on morao izgledati ovako, nekad davno, dok je s propovedaonica Svetog Nikole u Milama ili jajačke Svetе Marije grmio protiv manje?) Ali lako je za to, za stil i izgled. U ovoj zemlji drukčije i ne znaju već krupnom riječu i velikom gestom. I kad se mole i kad proklinju. Drugo je nešto: kad čovjek čuje što ovaj uspaličeni dominikanac govoriti, ne može samo odklanuti rukom. Mora se odlučiti. Za ili protiv. Makar u sebi. (Još će se ovaj svijet čuda i pokore nagnjeti, jer ovo ne može proći mirno...) Osjeća Zvizdović kako se i sam opredjeljuje, i protiv svoje volje, a nešto mu se kao mrzne u prsima. Jer ovo što Savonarola govoriti, da se vjera povukla pred vremenitnim dobrima, da svijet tone sve dublje u Sodomu i Gomoru, a da prelati i knezovi prednjače – pa to su njegove najrodenije misli od prvog susreta s ovom zemljom. Samo što je on to ostavlja u sebi, neizgovoren, nije osjećao da ga se tiče, mislio je uvijek samo na Bosnu i ne znajući to... I nije nikad pomicao da se može ići tako daleko; ovaj ludi propovednik očito neće ni papu mimoći... A to se ne prašta... Opet Zvizdovića žacnu isti žmarac: nisu li se oni a braća franjevcu u Bosni, u svoje doba, s patnjerima nadbiježili zapravo oko istih stvari? A ko bi na Zadnjem Sudu znao reći: gdje je prava vjera? Može li ko na zemlji reći: u mene je, a u tebi nije? Ako je tako, kome će ona krv i one suze na glavi? I zar oko vjere mora uvijek tako: u krv i u suzama? Hoće li ikad biti tako da vjera bude radosna, ili bar podnošljiva?

Vraćajući se put samostana, fra Andeo se kao nikad u vijeku osjeti nesigurnim. On pred Mehmedom, prije trideset ljeta, bio je također sam, ali jak od svog čina. Bio je sam, ali ne jedan. Bio je –

mnogi. Ovo sada on je jedan, on sâm, pitanja bez odgovora, starost, bilo bi najbolje da je u bašći ponad samostana u Fojnici, u mladu zelenilu, da mu sunce kosti ogrije, da ga svega uzme... U tom času on se sjetio Dragišića i iznenada, sasvim nestrpljivo, zaželio da ga vidi.

Sreli su se, po fra Andelovoj želji, u klustru samostana, među grmovima rascvjetalih ruža. Starac je namjeravao, za svaki slučaj, dočekati svoga slavnog gosta s onom dobro naučenom ravnodušnošću kojom se je uvijek uspješno branio pred novim ljudima ili nasrljivcima. Ali Dragišić ga iznenadi i poljuje prvim svojim gestom: samo što rupe pride, kleknu u šljunak, dohvati mu ruku i poljubi je. A kada mu se digne, na njegovom jednostavnom licu i bistrim očima starac, još oprezan, uzalud je tražio podsmijeh, željiv za pametovanjem, lakomislenost... To lice izražavalo je tačno ono što je u pismu stajalo: zahvalnost što može stajati pred njim. I još nešto što fra Andeo ne bi umio izreći, ali zbor čega mu je ovaj čovjek odmah omilio. Nešto poput onog krotkog i pomalo uezvijerenog izraza kojim ga dočekuju domaćini kad obilazi bosanske zabilje. Nije se to, zapravo, slagalo s ovom otmjenom i u svemu odnijegovanom pojavom, ali – bilo je to.

Starac se još i ne snade, a Dragišić, pogledavši u večernje nebo i onda brzo, nepovjerljivo podhodnicama klaustra, reče:

– Ma lijepo podemo do vaše ćelije, oče Andele, firentinske večeri znaju iznenaditi!

Rečeno je to prirodno, ali se fra Andelu učini da je osjetio još nešto, čega u riječima nije bilo. Spremno dočeka:

– Hajmo, fra Jure. Kako ti kažeš.

I uputiše se stazom prema izlazu: temeljan starac sjede glave, sporijeg koraka, i onaj drugi, prav, prisno nadvijen nad njega, pridržavajući ga pod mišku, kao rođenog.

Dugo su ostali u ćeliji, ne sišavši ni na večeru. Po samostanskim regulama bila su već kasna doba kada su fratri, prolazeći hodnikom, mogli iz fra Andelove ćelije naučiti zdrav smijeh i nerazumljive riječi jezika bosanske braće.

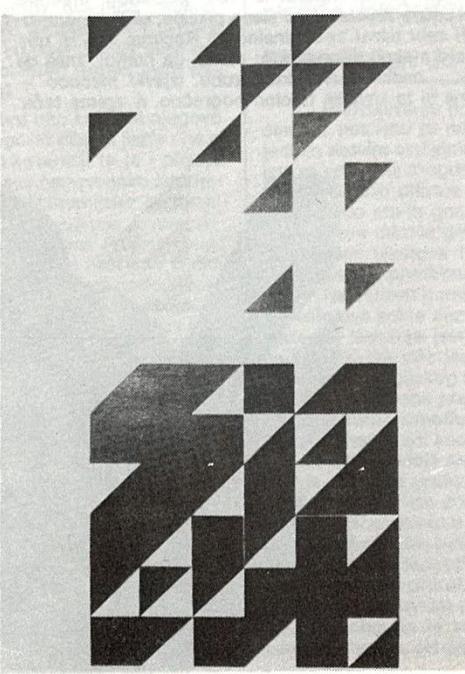
Kad je za koji dan, po završetku Zbora, bilo da se ide, Dragišić je došao da se oprosti. Pratio je fra Andelovu kočiju sve do gradskih vrata. Uvijek uzravan na Mihovilu nikako nije išlo u glavu: što je to – i kada! – moglo tako svezati Jiriju Dragišiću, slavom ovjenčanu glavu, s ovim vukom u habitu? A mlađi fra Anto samo je srebljivo virkao iz kočije dok su se njih dvojica oprštali.

Kočija je odmicala drugom prema toskanskim brdimu, a Dragišić je dugo gledao za njom. Onda se okrenu, pode natrag. U čas progutaše ga vrata grada.

Četvrti je dan kako su iz Firence, a konak do Rima.

Vazdan mu je fra Mihovil dodijavao, te trebalo bi Svetom Ocu reći ovo, te trebalo bi ono, a fra Andeo dobro zna što bi Svetom Ocu trebalo reći, ali zna i što mu hoće reći, a što neće, i što će dobiti, a što neće dobiti. Zato sad šuti i jede, i sva mu briga da mu ovaj mahnički vilkar ne pokvari večere. Zadnji put su čestito jeli preksinoč u onoj krčmi kraj jezera, braće franjevcu u ovom samostanu čudna imena nisu se baš polomili da im iznesu najbolje što imaju, kosti ga bole od ružna puta, tjesne kočije i kasnih godina – a fra Mihovil se navio, ne misli prestajati. Znaju se njih dvojica dobro, godinama se već nadbiježili, sve ovako skupa putujući i u bratskoj slozi radeći, te fra Andelu nije teško znati što se vikar raspasao. Od Općeg zbora u Asizu prije šest godina traje taj niho spor otvoreno, i fra Mihovilu se čini da je Zbor prije nekoliko dana u Firenci končano sve riješio: vikarija ostaje cijela, braće iz Turske Bosne ostaju na rangu kustodije, zabranjuje im da se sniju o osamostaljenju... Likuje nad fra Andelom, nad tim velikim Zvizdovićem koji mu je već i u san počeo dolaziti sa svojim sultanom Mehmedom, svojim carskim papirom i svojim nesnosnim turskim načinima. Računa: gotovo je sa Zvizdovićem, s njegovom slavom i njegovim dejama. Tako on, tako pomalo i sva braća što još nisu pod Turčinom: od Jajca do Makarske i od Našica do Šibenika.

Nasrljiv je i nestrpljiv fra Mihovil – jedno, milo mu što pred fra Antonom može pokazati svoju nadmoć nad Zvizdovićem, a drugo, jer je zapravo u panici s čime li će ova lukava glava izaci pred papu. Ne može to da predviđi, i užas ga hvata od vlastite nemoci, a boji se da navaljuje sve više, a fra Andeo sva ova četiri dana ravnodušno šuti, vikara od te šutnje bijes hvata, pa se pretaje u silinu govora i

squertrit fausta, Italija

potok riječi, kao da ga se time nuda slijomti kad već ne može razlozima... Aništa novo ne može da smisi, na sve s čime ga zasipa fra Andeo je svoje odgovore davno dao, fra Mihovil ih vrlo dobro zna, i zadnje s čime ga može tući to su zaključci Zbora, a čak i on sam osjeća koliko su papirnati i kako se u dim pretvaraju čim se prenesu u Bosnu... To mu samo bijes uvećava, muka mu se razrasta u prsim (»ovaj nas je opet nadigrao«), počinje zazirati i od fra Ante, čija bojašljiva šutnja mu se počinje pričnjati kao njemi a zluradi svjedok njegove zapunjene nemoći.

Tako to traje četiri dana, samo povremeno fra Mihovil se zamori i stisnuthi usta gleda kroz prozor kojih ne videći ništa, a onda iznova započinje.

Sada su tu, dan pred Rimom, pri kraju posne večere. Vikar je zašutio, ali fra Andelu je poznata ta njegova šutnja: sad u njemu kipi i spremam je na svaku poganštinu, samo da ga izazove... Svi su oni takvi, brzi na bejsedi, zidu kule po nebesima, misle riječima da se gradi... Zaključcima i odlukama!... A ako ti se neće da se besposlenjacima u duge dispute ulaziš, odmah si kriv i sumnjiv... .

Uzrujan i zlurad, nišaneći u zadnju metu, fra Mihovil je počeo staru pjesmu: po cijeloj jajačkoj banovini se, izgleda ne bez razloga, priča da se bosanski kustod i ne može drukčije držati — Šuruje s Turcima da sačuva svoju slavu, manje mu je do vjere, eno mu, uostalom, dva rođena brata sjede Skender-paši uz koljeno kao visoki činovnici. Sâm fra Andeo mu je pokazivao ljubaznu Skender-pašinu propusnicu, kad su se sastali u Zadru, krećući ovamo, na Zbor.

— Lijepo ti ono, brate Andele, i baš prijateljski nakiti Skender-paša: »Mi gospodin Skender baša, gospodar bosanski, učinili milost poštenomu koštodu fra Angjelu, da si hodi slobodno vsudije po rusagu gospodina cara, ako bi hotio poći, kako je po njih zakonu, jere je počteni redovnik i pake su nam službeni njegova bratja, knez Domaša i knez Milutin...«

Nastavio bi fra Mihovil tako još, vas već u vlasti maficije, ali starac, naoko odsutan, odloži posudu, protegnu se, zivjenu široku i prekrži palcem razjapljena usta, pa se okrenu fra Anti:

— Vakat je da se otpočne. Valja sutra zore ne čekati!

Dije se, a mladić pogleda u vikara, provrti se, pa se diže i on. Fra Mihovil osta u po riječi, zgrutan, a fra Andeo reče, kao da se ništa ne dogada:

— Hajmo, fra Mijo, kasna su doba. Treba se odmoriti, pa sutra akobogda Svetoj Stolici. Rim je to, bolan, nije šala, valja dževap dat. I ja i ti.

Poražen i pokrunjen, izgubi se fra Mihovil u tami samostanskog hodnika. Oslojen na fra Antunu ruku, starac polagano dode do svoje čelije, blagoslovi mladića i zatvori vrata za sobom.

Dok se sporim pokretima raspreamao i poluglasno, mehanički izgovarao molitvu, pred očima mu izade njegov firentinski san. S njime leže u postelju mirno, i zaspe.

proza polja

nesporazum

branka krillović

U njegovom komšiluku, dva mokra obraza očekuju pobedu. Kao lažirana utakmica — pustiš je da pobedi.

Ali, još nije došlo do tog trenutka.

Ona i dalje plače. Sa uživanjem. Baš onako vlažan, kvalitetan plać, bez foliranja. Prosto da je čovek ostavi tako.

Kako to traje i traje, u pogledu mu se već uvećava parče zida iznad njene glave. Zidni, filigranski reljef koji ranije nije primećivao. Čak se naslučuju i čisto likovni motivi. Doživljaj estetskog je nepredvidiv. Prepada nas u trenutku i na mestima gde mu se najmanje nadamo. Koliko li umetnosti i umetničkog utabamo, mimođedno, pošaljemo kontejnerima u ništa? Art-ubica u nama hoda gradom i traži da mu umetnost bude pokazana kako bi pljuvao na nju.

Zagledao se pažljivije u zid. Zatim se pozvao na uputstva, na svest o gledanju, onu koja se, ako je dovoljno inspirisana i podučena, neće oglušiti o priozore koje rutinski gledalac zaobilazi. Znači, nije više reč o golom, neprobojnom zidu, već o diskretnoj kreaciji u koju treba zaroniti. Bez napuštanja kritičkih opaski, pri tom. Upravo se setio svoga susreta sa Botičelijem. Leto. Firenca. Teško disanje u galeriji »Uffici«. Copori turista dugo su stajali ispred potpisa Botičelli. Čak i kod praznog mesta na zidu gde je smešno mala reprodukcija *Allegorie du printemps* obaveštavala je čuvena slika na oporavku kod nekog veštog restauratora. Masovno divljenje zbijalo se ispred »Radanja Venere« i drugih originala. Glasne izjave o Venerinoj lepoti, Botičelijevom majstorstvu, pripremljene su uglavnom unapred i uz pomoć bogato ilustrovanog turističkog vodiča. Smestio se na tapacirano sedište preko puta i bez uzbudjenja, u »sekvcama« između prolazaka posetilaca, merkao Veneru. Niski kukovi, kvrgavi prsti na stopalima, opušten trbuš. Previše mekana za njegov ukus. Dopalo mu se lice — jedino tu se složio s Botičelijem. Tonovi rumenila raspoređeni su tako da Venera deluje plaćno ili kada je upravo prestala da plače. U svakom slučaju, nešto što odaje svežinu, za razliku od pastožnih faca kakve su štancovali slavni slikari prošlosti. Šta je izdalo Botičelija da je nesrećno ili bezumno zaljubljen u Veneru? Svi ostali likovi koje je smestio u svoje slike — čak i muški, imaju nešto od Venerinih crta lica. Sličnu ne(savest) o takvim detaljima primećivao je uglavnom ispred čuvenih i izvaničkih dela. Turištinje (naročito one) stripljivo su čekale da zauzmu mesto što bliže Mikelandelovom »Davidu«, dugo i detaljno ga opslikavale, diskutovale o grču njegove šake, nadzemaljskom rasporedu muskulatornog tkiva. Savsim su im odgovarale dimenzije dva puta uvećanog čoveka, godila im je ta neprirodnost.

— Ti si jedno drsko i bezosećajno stvorene i ja nemam više šta da tražim ovde...

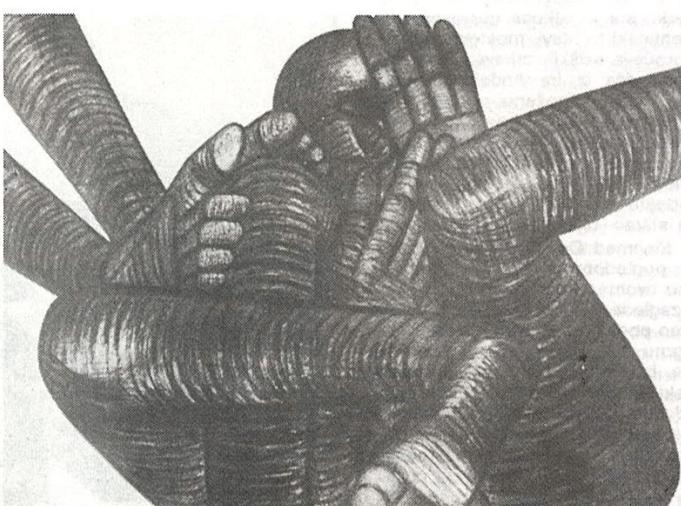
— Kakav naprasan povratak iz Firence? Natrag zidnom motivu, njenoj razjarenoj glavi.

— Čekaj, ne ljudi se, tek smo počeli...

— Šta smo počeli? Pa i ako smo počeli, neću da se nestavi.

Otišla je.

— Zašto smo takvi — pitao je, nagnut kroz prozor, zgradu preko puta.

grimmelings hens-hendrik, dr nemačka